

KOCSMATÖRMELEK

Lagúna, mely...

A Lagúna olyan hely, mely mélyen belenyúlik az éjszakába. Bár, mely az este bármely pontján bizony fölkereshető. Azaz, nem is jó ez az ige, hiszen ez a Lagúna a föld alatt helyezkedik el, mondhatnám, húzódik. Kék lagúnáról van szó, melynek azért nem sok köze van a híres giccsfilmhez. Hacsak nem a boldogság.

A tréfát félretéve a Lagúna a legújabb éjszakai bár, melyről tudok. A nyáron nyílt meg a Boszorkány mellett, s mint egy megfelelő éjjeli helyhez illik, nagyon sokáig tart nyitva. Hogy valójában meddig, arról többfajta vélekedés is van forgalomban, magam még egyetlen esetben sem tudtam kívánni a zárórát.

A pince kellemes és hűvös, amint leérünk kis szökőkút fogad. A teremben asztalok, hátul bokszok a szemérmesebb látogatók számára. A bár legfőbb berendezése a pult, közepén, mögötte számos egyenruhás fiatal sürgölődik. Félhomály.

A hangulat tehát megjárja. A vendég azonban nem járja meg, ha betér. Az étlapon ugyanis rengeteg hús koktéll, külön-külön tételezve a ginből, whiskyből, rumból stb.-ből készült különlegességek. A whiskyknél van egy kis bibi, nyelvészeti jellegű. „Scotch” — kínálja a katalógus, holott az óházában azt scotch-nak hívják. Pedig szótár se kellett volna hozzá, csak el kellett volna olvasni az egyik üveget. Ezek után meg sem lepődöm, hogy e pompás nedű, amerikai válfaját pincérem „börbön”-nek titulálja. Ez azonban afféle akadémikuskodás, tekintve, hogy vagy tízféle kapható csak whiskyből, közülük három „extra old” 12 éves. Igaz, hogy csak 4 centet mérnek, de az egységesen 100 forint, ami egy ilyen helyen egyáltalában nem tekinthető drágának.

A Lagúna attrakciói azonban valójában a koktélok. A Kolibri bár óta ez immár a második hely, ahol számos keveréket lehet kapni. Hosszú és fárasztó összehasonlító vizsgálatok alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a Lagúna koktélljai jobbak. Jobb ízűek. Enni nem lehet, pedig legalább néhány alkalmas melegszenvedics sok gyomorpanaszt megelőzhetne, hiszen az efféle bárókban az ember gyakran önkéntelenül is túlzásba viszi a koktélozást. Ilyenkor az éhkopp keserű következményekkel járhat, aminek néhány fűszeres falattal jobb elejét venni. Érdeke ez a vendégnek és tulajnak egyaránt.

Ennyi csalogató tulajdonság után azonban szeretném felhívni a tisztelt közönség figyelmét arra, hogy a Lagúna — éjszakai bár. Oda 10 óra előtt lemenni neveltlenségre, de legalábbis durva lelkületre vall. Ilyenre csak kimenős szalma-özvegyek, vagy szerelmi csalódásban lévő bolti eladók vete-mednek nap közben. A nap közbeni bározásról G. Dénes György, a népszerű dalszövegíró jut eszembe, ki ugyan az Interkontinentálban szokott ebédelni (folyószámlája is van), egy alkalommal mégis betért a paksi halászcserébe. A jóízűen elköltött halászlé után a pincér kedvesen érdeklődött:

— Egy kávét?

— Kávét? — hüledezett „Zsüti”. — Szokott maga a presszóban halászlét rendelni? Kávét majd a Zserbóban!

E kínos kis epizód rávilágít hát arra az alapvető tényre, hogy a legnagyobb gondossággal válogassuk meg, hogy az év, avagy a nap mely szakában milyen típusú „kocsnába” térünk be, s ott mit rendelünk. Ha nem így járunk el, könnyen felsülhetünk, és nevetség tárgya lehet hebehurgya kapkodásunk.

A Lagúnába tehát, mely az éjszakába nyúlik, ne induljunk el addig, amíg az égbolton a világosságnak a legkisebb jele is mutatkozik. Lehetőleg társasággal menjünk, vagy ott találkozzunk barátainkkal: ez nem a magányosok helye. S bizony az sem baj, ha odaérkezvén már bennünk van vidámság, és a felszabadultság némi szikrája. Ha ezeket az elveket betartjuk, nyilván jól fogunk szórakozni a Lagúnában.

(lucullus)

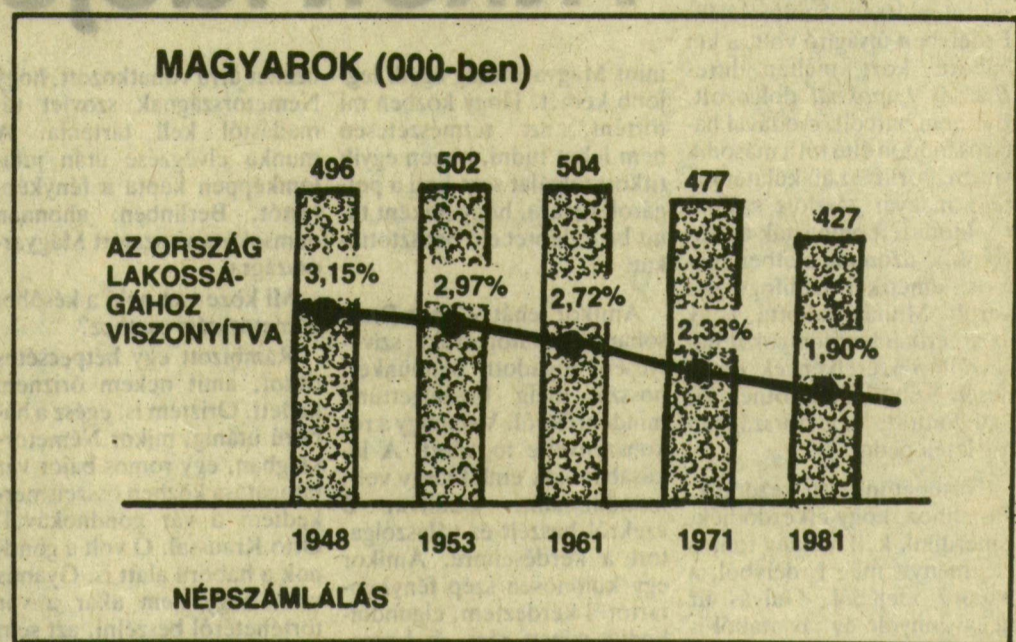
MAGYAROK A VAJDASÁGBAN

Ha az idő „jugoszlávul” dolgozik...

Tolna megyei, sajátos él-ménnyel kell kezdenem. (Az ember mindig abba botlik, amit úgysem tud elkerülni...). 1988. júniusában, a romániai Bán-ságból való menekülésem havában, Tolna-Mózs és Fadd-Dombori térségében óva intettek a jóra való és sorsomért aggódo emberek: — Csak úgy ne járj, mint a délvidékiek... Törvényszerűen visszakérdeztem. A válasz kényszeredett és vontatott, szinte elkenő és huzavonától terhes volt: — Csak úgy általában mondjuk... Végül, hosszas rábeszélés után kialakíthattam azt a képet, melynek lényeges pontjai a következők: az 1944–45-ben a Délvidékről (Vajdaság, Bácska, Bán-ság, Muraköz) az anyaországba menekültek még 1960-ban sem érezhették magukat biztonságban, ugyanis „Tito emberei” — a dunántúli szóhasználat szerint — utolérték egy részüket. Vélte, vágy valós bűnökért üldöztek-e őket, a Jóisten a megmondhatója: azt azonban 1988-ban megállapíthattam: több gyilkosságot, melynek áldozatai délvidékiek voltak, a beszűremlő Tito-ügynököknek tulajdonították a helybéliek, s egész családok éltek rettegésben, — ugyanis sohasem lehetett tudni... Nos, ennek a következménye lehetett az óvó szó, Tito és a kondukátor ügynökeinek párhuzamba állítása. Egy bizonyos: adósak vagyunk e jelenség tényeinek feldolgozásával, egyebekről nem is beszélve.

*

Most, hogy kezembem forgatom az újvidéki Magyar Szó, a magyar nyelvterület máig legnagyobb oldalszámú napilapjának tematikai különkiadását, a Magyarok Vajdaságban című, húszoldalas, újság formátumú gyűjteményt, több kollégám véleményét is tolmácsolva valom: túl jó ahhoz, hogy népszerű legyen és elkapkodják a vásárlók... Jó: mert kegyetlen, önmarcangoló, tényfeltáró, elemző, nem szépít, a közírás fegyverzetével a délvidéki

magyarság tudományos életének „nehéztüzerei” próbálják felrázni a (bántó szándék nélkül from...) 4+2-es apátiában szenvedő és senyedő honfitársait. Végül is ez lenne a kisebbik baj. Lehet, hogy a nemes szándék foganatja nagyobb az anyaországon belül? Tragikus lenne...

A Szerb—Horvát—Szlovén Királyság európai létét az 1919-ben, pontosan szeptember 10-én, Saint Germain-en-Layeban aláírt békediktátum rögzítette. Határain belül 558 212 magyar nemzetiségű állampolgár rekedt. Ez a szám 1981-re 427 ezerre apadt; Mirnics Károly számításai szerint, — ha az eddig érvényesülő tendenciákat (törvényszerűségeket?) figyelembe vesszük — a jövőre, 1991-re esedékes népszámlálás „magyar hozadéka” 342 ezer fő lesz, 2001-re pedig 205 ezren maradnak...

Mivel a magyar kisebbség történetében (jelen esetben: számbeli fogyásában) nem a véletlen alakította ki a jelen helyzetet, érdemes a szakemberekhez fordulni a jelenség értelmezéséhez. Az ún. „kisebbségi érzés” kialakításában, a szakirodalom tanúságtétele szerint, két tényező jöhet számításba. Különösen a

fentebb jelzett demográfiai romlásra és asszimilációra találunk magyarázatot a minden szocialistának nevezett utóállam területén érvényesülő jelenség révén: eszerint a nemzetiségek részéről tudatosan vállalt asszimilációs egy hosszán tartó időszak hatalmi helyzetből előidézett erőszakoskodásában gyökerezik, majd az azt követő periódusban tetőzik... Ezt az 1987-es adatokkal szemléltethetjük: abban az esztendőben a vajdasági magyarság a természetes szaporodás (tulajdonképpen csökkenés) következtében elvesztette népességének 0,59 százalékát, míg az asszimilációs tényező 9,73 százalékra emelte ezt a veszteséget. Mivel magyarázható az önfeladás ilyen mértéke? Ismeretes, hogy 1941-től a Délvidék Magyarországhoz tartozott. Aztán, 1944/45 fordulóján a szovjet csapatok helyét átvevő szerbek, megtorlással fizettek. Ennek a mechanizmusa közkeletűen fogalmazva: szemet szemért, fogat fogért. Ha csak ennyi lett volna... Bevezetném említettem Tolna megyei tapasztalataimat. A megtorlás mértéke mélyen gyökerezik az ott élő kisebbségek, így a magyarság tudatá-

ban. Az ártatlanok elpusztításáról negyvenöt esztendő múltán sem mernek beszélni — a holtak lelke ott lebeg a Duna és Tisza fölött, hisz az „útnak” nevezett társadalom képtelen volt „eltemetni” őket; az egyéni és kollektív jogok egymás elleni kijátszásában, összemérésében — a jelek szerint — Tito Jugoszláviája „iskolát” teremtett. A „hideg napok” másik huszonnégy óráját nem vállalta az a társadalom, mely a magyarság munkaerőjét, szívságát bizony kihasználta. Illyés Gyula naplójegyzeteiben 42 ezer magyar eltűnéséről, illetve haláláról számol be —, nem rendelkezőnk viszont adatokkal például az ausztráliai kivándorlás mértékéről...

A tudati-érzelmi újjáéledés utolsó órájához érkeztünk. A koszovói állapotok vajdasági behozatalára tett kísérletek elensúlyozása a helyzet fölleltározásával veszi kezdetét. Ezt szolgálja a Magyar Szó külön száma. A „spontánul” jelentkező támadások — ún. olvasói levelek — ellenére. Ezek közlésében a szerb nyelvű sajtó csakis az önismeret mértékében lehet a tennivalókat körvonalazni.

Pataki Sándor

Élnem adjatok

A szatmári Kölcsey Ferenc Gimnázium Diákszó nevű kis, havonta kiadott lapjában (Dsida Jenő alapította 1931-ben) jelentek meg Szilágyi Domokos első versei. A majd ötszáz éves alma mater szelleméből eredeztek a későbbi, már oly jellegzetesen Szilágyi-hangú versek; 1955-től a kolozsvári Bolyai Egyetem filológia karáról, négy év elteltén Bukarestből, az Előre szerkesztőségéből, a hetvenes évek elején pedig újra Kolozsvárról, az Utunktól.

Ahogy a verseken is érezni, ez nem volt ennyire egyszerű. A magány elől bújdosó, örökké „problémás” költő, bár az egyetemet elvégezte, ott oklevelet nem szerzett: mire megszerezhetne volna, már saját verseiből kellett volna vizsgáznia. Addigra tanterv lett. A bolyongások és zaklatott magánélete, Szisz sokszor dühös gyerekként sértő humorja és az erdélyi író-társakról írt paródiák, a gyermekversek és a bájolók csak az utóbbi években érték igazi irodalomtörténeti kutatási anyaggá. Tragikus halálának tizedik évfordulójára kiadott *A költő életei* című kötet, azzal, hogy meg nem jelent verseket és prózát közölt, megindított egy folyamatot, amit Cs. Gyimesi Éva, a kolozsvári egyetem professzora folytatott Szilágyi Domokos kutatásaival, az idén pedig a Kriterion kiadó gondozásában újabb gyűjteményes kötet került ki a nyomdából. *Élnem adjatok* címmel.

És ismét kiadatlan Szilágyi Domokos versekkel. Az 1964-es marosvásárhelyi Igaz Szó közlés után most kap először helyet például egy Eminescu évfordulóra írt, ars poeticaszerű vers, a *Kortárs minden koronát*. A kötetben megint olvashatók az oly kedves meseversek, a bájolók, és persze a sajátos humorú kispróza. Az eddigi gyűjteményeskötetek sem szűkölködtek új versek felszínrehozásában, az azonban csak most derült ki, hogy Szilágyi Domokos mennyire szétszórta verseit. Kántor Lajos utószó-tanulmányában meg is említi, hogy sok ismeretlen, vagy kötetben még nem szereplő vers felszínre jövelele várható. A kutatásra ösztönzés egyik bevallott célja a mostani könyvnek. Az *Élnem adjatok* nemcsak adósságtörlesztés, hanem a romániai magyar könyvkiadás kötelessége is a tíz évig elfeledtetni akart költővel szemben. A Kriterion tehát megteszi a Szilágyi-örökség kiegészítését.

SZILÁGYI DOMOKOS

Mielőtt

Mielőtt elmegyek, egy s más akad intéznivaló. Hiszen még nem is szerettelek. Nem volt idő, mert szerettelek, dolgoztunk is, biztattuk egymást, hogy lesz még idő azelőtt. Lesz idő, óriás szivarból szennyezhetetlen kékegig fújni, ki, föl a smogot, sívalkogni a születőkkel, s meggyilkolódni az áldozatokkal, hiszen még nem is szerettelek. Élnem adjatok, mielőtt elmegyek! Nem szabad pucérol látnom a földet, ölelés után, mely halált szül. Hiszen még nem is szerettelek! „Ne nézz rám, hadd ényhüljek meg, mielőtt elmegyek és nem leszek többé.” (XXXIX. zsoltár, 14. v.)

akár versekkel, akár olyan kitérő eszmékkel, mint a *Kortársunk Arany János* című kismonográfia, ami az Ifjúsági Kiadó felkérésére készült. Az erdélyi lapoknál egész szakirodalma van a kifogásoknak, amikkel Szilágyi Domokos verseit a publikációk következményeitől tartó szerkesztők visszautasították. Még a nagy versek, a *Bartók Amerikában*, a *Bolyai János Vásárhelyi* vagy a *Járkálj csak haláltrátielt* is nehezen kapott rögtöni közlési lehetőséget. Szilágyi Domokos nehezen viselte a visszautasítást. A félelem keserű kifakadásairól árulkodnak ezek a versek, kínzó bizonytalanságról és élni akarásról: „Ugass hát költő, ha emészt a láz, (van helyed, válassz: bőrtön? sárga ház?”) (A láz enciklopédiája).

1976 őszén vetett véget életének. A sebeket gyógyítani már csak könyvekkel lehet.

Panek József